

čutijo potrebo navedenega dela, da blagovoljijo podpirati zapričeto akcijo za prireditve kongresa. Uverjeni smo, da bo prireditve kongresa velepomembno delo, da prinese skupno delo dober sad, da da vir novemu veselju k organizatoričnemu delu in povzdigne vse sloje našega naroda na stopnjo, ki mu gre v sedanjih novi dobi.

Pojasnila radevolje daje in ev. predloge sprejema pripravljani odbor za prireditve kongresa Narodnih strokovnih organizacij v Ljubljani, Narodni dom.

V prvi polovici meseca septembra ide tudi letos

Ročni Zapisnik,

ki ga že sestavljam in urejujem. Zato prosim, da mi vsakdo po dopisnici naznani vsako napako, ki jo je opazil v lanskem letniku »Ročnega zapisnika«.

L. JELENC.

Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri.

Po letnih izveštiljih.

Učni jezik.

Učni jezik je na 11 gimnazijah in 6 realkah nemški, na 3 gimnazijah in 3 realkah italijanski, na 2 gimnazijah hrvaški, na 1 gimnaziji (St. Vid) slovenski, na 4 gimnazijah in 1 realki slovenski in nemški. Razen tega so slovenske in italijanske paralele na nemški gimnaziji v Gorici, z nemškim in slovenskim učnim jezikom paralele na gimnaziji v Mariboru in samostojni gimnazijski razredi v Celju.

Izpremembe v šolskem letu 1911/12. glede učnega jezika so sledeče: Slovenska gimnazija v St. Vidu je dobila 7. razred, slovenska paralela v Gorici 2. razred, istotako tamošnja italijanska paralela; italijanska realna gimnazija v Pulju je dosegla 5. razred, druga italijanska realka v Trstu 6. razred, hrvaška mala realna gimnazija v Voloskem-Opatiji 3. razred. Na slovensko-nemških gimnazijah na Kranjskem se je slovenski učni jezik razširil v matematiki do 6., v verouku do 7. razreda; nemški učni jezik je ostal pri latinščini, grščini in zgodovini od 5., pri matematiki in fiziki od 7. razreda naprej, pri verouku samo v 8. razredu, pri nemščini pa v vseh razredih.

Na idrijski realki se je slovenski učni jezik na novo uvedel pri francoščini v 4. razredu, pri zemljepisih v 3., pri matematiki v 2. in 5., pri prirodopisu pa v šestem razredu. Vse drugo je ostalo neizpremenjeno.

O pouku slovenščine in hrvaščine.

Naravno bi bilo, da na maternem jeziku sloni vsa izobrazba — pri drugih narodih tudi je tako — in ravno na zrelostno nalogo iz učnega jezika, ki je pri drugih narodih seveda materni jezik, se po novejših predpisih polaga največja važnost. Pri nas ni tako.

Na nekaterih zavodih so učenci po dveh in več razredov pri slovenščini združeni v en oddelk. To je umevno in upravičeno v Kočevju, Ptuj, Beljaku, St. Pavlu in v nižjih razredih nemške gimnazije v Celju, kjer je res jako malo število dijakov slovenske narodnosti. V Kočevju so v letu 1911/12. bili samo 3 oddelki, ker ni bilo dovolj Slovencev za do- ločenih 5 oddelkov. Neupravičeno pa je to združanje raznih razredov v oddelke na

gimnaziji v Celovcu, kjer je v 1. razredu 17, a najmanjše število je 6 Slovencev v enem razredu. Ako je bilo vredno za 7 učencev v Kočevju lani vzdrževati celi osmi razred, za isto število v Celju pripravljati razred, na realki v Mariboru za 5 učencev imeti dva oddelka prostega predmeta latinščine po 3 ure na teden: Potem je tudi vredno na gimnaziji v Celovcu poučevati obligatno slovenščino za vsak razred posebe tembolj, ker je slovenščini tam odmerjeno minimalno število ur po 2 na teden.

Prava pastorka je slovenščina na realkah v Mariboru in Celovcu, kjer je relativno obligaten predmet v nižjih razredih. Učni jezik za slovenščino je nemški, tudi za Slovence, ki se učijo skupaj z Nemci. Učne knjige za slovenščino so nemške.

Deloma nemški učni jezik za slovenščino je tudi v Beljaku, kjer se Slovenci 1. razreda učijo slovenščine tudi skupaj z Nemci.

Zrelostna naloga iz slovenščine se je pisala na gimnazijah: Kranj, Ljubljana I. in II., Novo mesto, Celje, Maribor, Beljak, Celovec, St. Pavel in Gorica ter na realkah: Idrija, Ljubljana in Gorica, povsod po 3 naloge na izbero. Le na ljubljanski realki samo ena naloga, menda zato, ker imajo Slovenci na ljubljanski realki slovenščino namesto laščine, iz laščine pa se tudi daje samo ena naloga. Toda to ni pravično. Naloga iz laščine je bila prevod iz laščine v nemščino, kjer je treba pokazati le nekaj jezikovnega znanja. Slovenska naloga pa je prosta in zahteva spretnost v rabi jezika, poleg pa tudi stvarno znanje ter kot taka že dokazuje duševno zrelost kandidatovo, znabiti bolj kakor naloga iz tujega učnega jezika. Zato bi kandidat pri njej tudi moral biti deležen iste ugodnosti, da si lahko po svojem okusu izbere nalogo iz treh podanih.

Kako je z ustnim zrelostnim izpitom iz slovenščine, ni razvidno iz letnih izveštij. Gotovo je, da tudi v tem oziru ni enotnosti in stalnosti. C. kr. deželni šolski svet za Koroško je v tem oziru izdal provizorno naredbo, da veljajo za Slovence glede ustnega zrelostnega izpita iz slovenščine in nemščine isto, kar velja splošno za latinščino in grščino: ustni izpit se vrši samo iz enega teh dveh jezikov, in sicer iz tistega, pri katerem je kandidat dosegel boljši red v pismeni nalogi. Če pa je iz katerega jezika pismena naloga nezadostna, potem se mora ustni izpit delati iz tega jezika, eventualno torej tudi iz obeh. Ta naredba je prav dobra, ima pa to napako, da je samo začasna, tako da dijak vsako leto povprašuje, kaj bo z maturo iz slovenščine. Edino pravilno bi bilo, da bi ministrstvo izdalo tako naredbo, veljavno za vse srednje šole, kjer je za Slovence uvedena obligatna slovenščina.

V pouku hrvaščine ni take mešanice. Hrvaški gimnaziji v Pazinu in Voloskem-Opatiji imata pouk hrvaščine kot učnega jezika enako urejen, v prvih dveh razredih po 4, v ostalih po 3 ure na teden. Isto število ur je odmerjeno hrvaščini na nemških srednjih šolah v Pulju z naredbo, ki se je v preteklem šolskem letu izvrševala v prvih treh razredih. Kako bo s hrvaščino pri zrelostnih izpitih na teh nemških šolah, se zdi tudi še ne ve. Gotovo pa je, da bo hrvaščina imela svojo veljavo — najbrže več kakor na Slovenskem slovenščina — in sicer zato, ker bo za hrvaščino enako urejeno, kakor za laščino. Ta

vzporednost z laščino je pač tudi vzrok, da je v Gorici za pouk slovenščine najboljše preskrbljeno izmed vseh srednjih šol na Slovenskem. (Dolje.)

Dr. Aleš Ušeničnik o klerikaleih.

Duhovnik dr. Aleš Ušeničnik je napisal v »Času« o klerikalnih članek, ki je v bistvu naperjen proti gnolobi v klerikalni stranki. Ušeničnik je prišel do spoznanja, da izginja v klerikalni stranki idealizem in da stopa na njegovo mesto politična špekulacija. Kar ve že davno najširša javnost, to priznava sedaj dr. Ušeničnik, da so v klerikalni stranki ljudje, ki jih je spravila tja — in celo na zaupna mesta — le želja po dobičku in po časti, da pa ti ljudje v srcu klerikalno stvar zaničujejo. Novega ni s tem dr. Ušeničnik nič povedal, 99% vseh izobraženih lajkov v klerikalni stranki sodi v to kategorijo; te »politične katoličane« — naj potem hodijo k maši ali naj ne hodijo — je privedla v klerikalno stranko samo želja po službah, po dobičku in po časteh, ti imajo danes sploh vso stranko v rokah in jo izkoriščajo, da je veselje. Naj le traja ta gnoloba dalje: izkoplje grob klerikalcem. — Kaj pravi na to — Slomškova Zveza?!

Državna obrtna šola v Ljubljani.

Ker zbujajo državna obrtna šola med obrtništvom in občinstvom sploh vedno večje zanimanje in je sedaj čas, ko se morajo starši že odločiti, v kateri zavod pošljejo prihodnje leto svoje otroke, se nam zdi umestno, da informiramo javnost o ustroju tega zavoda.

Prihodnje leto bo obsegala obrtna šola nastopne oddelke: stavbno-obrtno šolo; delovodsko šolo za mehanično-tehnične obrti; delovodsko šolo za elektrotehniko; mojstrsko šolo za stavbno in pohištveno mizarstvo; strokovno šolo za lesno in kamenno kiparstvo; specialne tečaje za obrtnike: javno risarsko in modelirsko šolo; žensko obrtno šolo in strokovne tečaje za izobrazbo učitelstva na obrtnih nadaljevalnih šolah.

Stavbno-obrtna šola daje pomočnikom zidarskega, tesarskega in kamnoseškega obrta ono znanje in one spretnosti, ki so podlaga uspešnemu delovanju in obrtovanju, in jih tudi usposablja za mojstrske izkušnje. Stavb.-obrtn. šola obsega pripravljali tečaj in dva strokovna tečaja, ki trajajo za vsakega navedenih obrtov po pet mesecev (od 3. nov. do konca marca). Šola je potemtakem moči dovršiti v treh, odnosno v dveh zimskih tečajih. Pouk je teoretičen (slovenščina, nemščina, spise, zemljepisje, računstvo, geometrija, naravoslovje, tehnično risanje in projekcijski nauk, prostoročno risanje, gradivoznanstvo, kamenoslovje, stavbarstvo, osnova in oprema poslopij, stavbno risanje, oblikoslovje, strojeznanstvo, obratoslovje, stavbna mehanika, knjigovodstvo, državljanski nauk, higiena v stavbnem obrtu, merstvo) in praktičen. Za sprejem je treba prosilec dokazati, da je star 17 let in da se je izučil onega obrta, v katerem se želi dalje izobraževati. Vpisovanje v stavbno-obrtno šolo se vrši v dneh 29., 30. in 31. oktobra.

Stavbno-obrtna šola daje absolventom možnost in podlago, da napravijo iz-

pite za zidarskega, tesarskega ali kamnoseškega mojstra; poleg tega skrajša oddolno izpričevalo tesarjem in kamnosekom predpisano praktično uporabo za eno leto. Absolventje stavbno-obrtni šole dobe tudi službe železniških mojstrov (poduradnikov) pri c. kr. državnih železnicah. Poštno in telegrafsko ravnateljstvo jih sprejema za stavbne pomočnike; ako napravijo potem predpisane teoretične in praktične izpite, lahko dosežejo službo poštinih oficijantov.

Delovodska šola za mehanično-tehnične obrte (kovinske obrte) in delovodska šola za elektrotehniko pripravljata obiskovalce s sistematičnim poukom za njihov prihodnji poklic, da lahko postanejo samostojni mali obrtniki, delovodje, monterji, strojni risarji i. dr. Učna doba traja dve šolski leti. Pouk je teoretičen (slovenščina, nemščina, spise, geografija, knjigovodstvo in kalkulacija, državljanski nauk, matematika, naravoslovje, tehn. prostoročno risanje, tehn. konstruktivno risanje, projekcijski nauk, projekcijsko risanje, strojno risanje, mehanika, meh. tehnologija strojeznanstvo, elektrotehnika, merstvo, higiena) in praktičen (vaje v delavnicah). Za sprejem je treba dokazati, da je učenec star 17 let in da se je izučil katerega kovinarskega obrta (ključavničar, kovač, urar i. dr.). Vpisovanje v ta dva oddelka se vrši 15. in 16. septembra. Oddolno izpričevalo delovodskih šol za meh.-tehn. obrte in za elektrotehniko nadomešča dokaz o pravilnem dovršenju učne dobe (pomočniško pismo, oziroma pomočniški izpit) in daje pravico do nastopa in samostojnega izvršenja dotičnega obrta, ako so izpolnjene splošne zakonite zahteve in se obenem izkaže enoletna uporaba kot pomagalec (pomočnik), oziroma tvorniški delavec. Po službenem pravilniku za osebe, podrejeno c. kr. železniškemu ministrstvu, se za železniške mojstre, zgradbene mojstre, mostne mojstre, delovodje za plinove in električne naprave, za zavode in delavnice za impregniranje, za vozne revizorje, višje sprevednike, skladiščne mojstre, vozne in telegrafske mojstre zahteva kot šolska predizobrazba izpričevalo o absolviranju delovodske šole.

Mojstrska šola za stavbno in pohištveno mizarstvo nudi mizarškemu pomočniku priliko, da se v svojem obrtu višje izobrazi in se usposobi za predelavca, delovodjo ali samostojnega vodjo katerega obrtovanja. Daje pa tudi mizarškemu mojstru priliko, da razširijo in izpopolnijo svoje znanje v praktičnem, risarskem in obrtno-trgovskem oziru. Pouk traja en cel letni tečaj. Pouk je teoretičen (tehnično-konstruktivno risanje, dekorativno risanje, umetno oblikoslovje, konstruktivski nauk, tehnologija, nauk o motorjih, obrtno računstvo in kalkulacija, knjigovodstvo, spise, državljanski nauk, higiena) in praktičen (vaje v delavnicah). Za sprejem je treba dokazati, da se je izučil prosilec pri mojstru ali da je absolvirati obrtno učilnico, ki nadomešča mojstrski pouk, nadalje, da je delal najmanj eno leto za pomočnika, oziroma tvorniškega delavca v mizarškem obrtu. Vpisovanje se vrši 15. in 16. septembra. Izpričevalo z uspehom dovršene mojstrske šole za stavbno in pohištveno mizarstvo daje pravico do takojšnjega nastopa in samostojnega izvrševanja mizarškega obrta, ako je dotičnik izpolnil splošno zakonite zahteve.

Strokovna šola za lesno in kamenno kiparstvo daje svojim učencem s premi-

Šaljivi prirodopis slovenskega učitelja.

Na skupnem zborovanju Celjskega in Šaleškega učiteljskega društva v Šostanju dne 1. junija 1913 v svrhu dobre zabave in boljše prebave predaval pri banketu

Silvester Košutnik.

(Dolje.)

O očeh, oziroma o vidu nimam česa povedati, ker ima slovenski učitelj z malimi izjemami prav dober vid. Drugače pa je z nosom, oziroma z yohom. Res se morda med slovenskim učitelstvom najde tako fin nos, da uvoha celo zatakajeno črnino, a povprečno ni pri nas voh dobro razvit, ker se v slabem šolskem zraku obrusi popolnoma. V šolski sobi se namreč strnejo vsi duhovi cele fare in ker niso navadno najboljši, se rado prigodi, da marsikateremu učitelju — smrdi cela fara.

Kakor je z yohom, je tudi z okusom. Zadnjemu niso današnje razmere ugodne, in rad bi vedel, kako bi naj postal fin pri znanih učiteljskih plačah. In če bi trdil kateri učitelj, da ima dober okus, bi mu jaz nikakor ne prikal in trdil nasprotno, da se gotovo moti.

Tip, ta pa je zopet izborn. Kako pa tudi ne, ko se mora toliko uriti pri izdajanju svetlih kronic in paziti, da po prvem v mesecu prehitro ne otiplje — praznega žepa.

Notranje dele ima slovenski učitelj vse, čeprav bi bilo dobro, ako bi mu manjkali kateri izmed njih, kakor na primer želodec in to, kar visi doli ob želodcu. Ko sem pri premotrivanju notranjih delov prišel do tega zaključka, se mi je nehote vrnila misel: ali bi ne bilo dobro, če bi bil Bog znotraj ustvaril učitelja na način električne baterije? — Malo oglja, malo kositra ali kake druge kovine, malo z vodo pomešanih kemikalij — in dobro bi bilo. Po potrebi bi se v tako baterijo nalilo nekoliko z vodo pomešane kisline in učitelj bi funkcioniral naprej. — Škoda, da ni tako — kako bi bilo poceni učitelstvo. Z notranjimi deli se ne bom pečal, ker so nam itak znani. Omenim samo, da je želodec sicer bolj majhen, a dobro prebavlja vso rekočo in trdno hrano, ki je količaka užitna, in pa da je z jetri združen silno veliki žolčni mehur. Ta odtaka dvojni žolc: iz jeter zelenega, po učiteljskem časopisu pa črnega.

Slovenski učitelj vegetira v obeh spolih. Vendar pa majhno človeče, ki se narodi v učiteljevi rodovini, postane lahko to, kar je oče, šele čez mnoga leta. Podobno je otožni gosenci, ki postane pestrobavni metulj šele tedaj, ko se je gosnica zabubila. Če hoče torej učiteljev sin postati učitelj, se mora po večletni duševni paši zabubiti v kako učiteljsko, ki poleg tudi igra vlogo nekake valilnice — in sicer bi marsikatera buba ostala sama buba.

K splošnim opazkam naj še omenim samo nekaj. Kakor se sploh v prirodopisu čita nešteokrat, ima skoraj vsaka stvar svoje sovražnike, ki ji strežejo po življenju. Tudi slovenski učitelj jih ima celo tropo. Ne požro ga sicer s kostmi in kožo, a gledajo, da mu kjer le mogoče škodujejo v gmotnem ali drugem oziru. Izpodkopujejo mu ugled, slikajo ga kot živega antikrista, ščujajo nanj s penastimi usti — in samo čuditi se je, da ga ljudstvo ne začne napadati in pobijati na javni cesti. Vsemu slovenskemu učitelstvu brez izjeme pripisujejo tudi neko posebno duševno bolezen: očitajo mu domišljavost, da je slabo plačan in torej vedno zahteva regulacijo plač. V deželnih in državnih krogih pa ga imajo za dobrega in nevernega norčaka in mu te bolezni ne štejejo kot zlo.

S tem sem končal splošni del in preidem k posameznim vrstam ali, bolje rečeno, k posameznikom, ki se v telesnem ali v duševnem oziru razločujejo od navadnega učiteljskega. Pripomniti pa moram, da sem se še premalo pečal s to stroko in torej podajam danes le nekatere površne orise. Morda se v dogledni prihodnosti izpopolnim na podlagi temeljitejšega študija.

Kot prvi bodi naveden elegantni učitelj. Da ta na deželi ne bo uspeval, je umljivo. Najde se ga edinole po mestih in večjih trgih. Obleden je po najnovejši modi; rokavice, če jih že ne nosi, ima

vsaj vedno in za vse slučaje pri sebi. Oči — a še bolj nos — mu diči zlat ščipalnik s steklom številu 0; Nemec pravi človeku, ki nosi očala brez tega broja, da je »Fensterglasgucker«. Elegantni učitelj je Kniggejev »Der gute Ton« v živi podobi; brije se po trikrat na teden, kadar že kaj ima, kadar pa že nič nima, pa vsaj po enkrat. V hribe ga ni jemati s seboj, ker se tam kaj preveč upeha s svojo elegantno hojo in ga končno znaš na hrbtu nesti domov. Najbolje se počuti ob slovesnih prilikah, kadar ima noge na »lak«, glavo na klak« in telesce na »frak«. — Žalibog niso najnovejši časi s svojo draginjo naklonjeni tej specialiteti, in tako se dogaja, da ta tip vedno boljbolj izginja iz učiteljskih vrst. Kmalu se ga bo bržčas videlo edinole v enem eksemplaru v Mariboru — namreč v slovenskem zgodovinskem muzeju med starimi plugi iz Medmurja, raševnatimi hlačmi s Pohorja, prtenimi jankam s Ptujškega polja in enako šaro.

Veseli učitelj. — Ta je dandanašnji tudi redka prikazen med učitelstvom. Pozna se ga takoj že od daleč po vsem njegovem kretanju, ker ima sklepe kakor namazane, je poskočen ter mnogo zvižga in poje. Ker ne more peti visokega »e«, se zadovolji z onim, ki je za oktav nižji. Neredko ima tudi svoje pevsko društvo, s katerim takorekoč straši po vseh veseljah in enakih prireditvah v bližnji in daljni okolici; na teh prireditvah je na-